

Aziz şehir, aziz kale, aziz anıt Şuşa !

Tarih, özgürlük, insan ve vatan kavramlarının bütünsel olarak iç içe geçtiği Türk tarihi, dinamik bir bütündür. Bu bağlamda Türk tarihi, insanlık tarihinin de bileşkesidir. Çoklu coğrafyada köklü geçmişiyle insanlık tarihine yön veren Türkler, asırlarca mazlum milletler içinde de birer kurtarıcı rolü üstlenmişlerdir. Bu anlamda kadim Türk yaşam tarzından neşet eden Türk kültürü, dinamik kodlar taşımaktadır. Bu kodlar arasında yer alan özgürlük, insan ve vatan kavramları, aynı zamanda Türk tarihinin de başat hareket noktalarıdır. Tarihin zamansallığında bu kodların devinimiyle özgürlükler hep muhafaza edilmiş, sosyal devlet anlayışıyla insana en üst seviyede değer verilmiş ve coğrafyanın vatanlaşması düsturuyla da tarihi Türk devletinin dinamizmi oluşturulmuştur. Türkler tarih boyunca daima özgürlüklerini muhafaza etmişler ve vatan topraklarını kanları pahasına savunmuşlardır.

Büyük mütefekkir *Ziya Gökalp*, “*Vatan ne Türkiyedir Türklere, ne Türkistan, Vatan, büyük ve müebbet bir ülkedir Turan*” derken Türk tarihinin de panoramasını çizmekteydi. Bu panorama esasen bir ideal ve ülkü idi. Bu anlamda vatan toprağı olan her yer bu ülkünün bir parçası ve kadim kodların kök saldığı sahalardı. İşte Azerbaycan ve toprakları da Türkistan'ın kapısı ve Türk tarihinin de bütünleyicilerinden birisidir. Azerbaycan'ın kadim toprakları arasında yer alan Şuşa ise tarihi ve kültürel bir merkez olarak Türk tarihinin bir incisidir.

Tarihsel ve jeopolitik olarak Karabağ bölgesinin merkezi konumunda bulunan Şuşa, hanlıklar dönemi Azerbaycan'ında Karabağ Hanlığı'nın başkenti olarak ön plana çıkmıştır. Tarihte süregelen bir devinim olarak merkezi yerlerin daima ön plana çıkması özelliğı Şuşa'yı da bölge ve Türk tarihi bakımından olmazsa olmaz kılmıştır. Bu anlamda Şuşa'dan Karabağ'a, Karabağ'dan Azerbaycan'a olan uzamda bir bütünsellik ve tarihsellik vardır. Bu tarihselliğı Azerbaycan'ın ulusal önderi Haydar Aliyev, “*Şuşasız Karabağ, Karabağsız Azerbaycan olmaz*” sözleriyle özetlemekte ve Şuşa'nın hem Azerbaycan hem de Türk dünyası için önemini bir kez daha akıllarımıza kazımaktadır.

Karabağ Hanlığı'nın kurucusu *Penah Ali Han* tarafından *Penahabad* adı ile adlandırılan Şuşa, *İbrahim Halil Han* tarafından da genişletilerek güçlendirilmiş ve bölgenin merkezi konumuna getirilmiştir. Doğal olarak Azerbaycan'ın toprağı olan Şuşa, 19. asırda Çarlık Rusya'nın denetimine geçse de Karabağ'da dahil olmak üzere Azerbaycan Türk kültürünün merkezi konumlarından birisi olmaya devam etmiştir.

Çarlık Rusya'nın yıkılmasından sonra bölgede yaşanan Azerbaycan-Ermanistan savaşları için temel hareket noktası yine Karabağ ve Şuşa olmuştur. 8-9 Mayıs 1992'de Rus destekli Ermeniler tarafından bölgenin işgal edilmesi bir kırılma noktası yaratmış ve deyim yerindeyse bölgede Azerbaycan Türkleri için bir varlık mücadelesi başlamıştır. Bu süreçte 26 Şubat 1992 tarihinde Karabağ bölgesindeki Hocalı'da Ermenilerin Azerbaycan Türklerine yönelik giriştiğı katliam yüz yılın en büyük soykırımı olarak ön plana çıkmıştır. İnsan Hakları İzleme Örgütü'nün de verileri bu yönde olup, Karabağ'ın Ermeni işgalinden beri gerçekleşen en büyük sivil katliamı olarak tarihe geçmiştir.

Azerbaycan Türklerinin vatanlarına sahip çıkma adına verdikleri mücadelede başlayan 2020 Karabağ Savaşı ise tarihte İkinci Karabağ Savaşı olarak yerini almıştır. Bu çatışmalarda yine Şuşa muharebesi ön plana çıkmaktadır. Azerbaycan-Ermanistan çatışmalarında Türk dünyasının grur duyduğu Azerbaycan ata topraklarına sahip çıktığını tüm dünyaya göstermiş ve yıllardır Ermeni işgali altında bulunan Türk dünyasının payitaht merkezi Şuşa, 8 Kasım 2020'de Azerbaycan Silahlı Kuvvetleri tarafından adeta verilen bir milli mücadele ve kurtuluş savaşıyla ele geçirilmiştir. Ve 9 Kasım 2020 tarihinde Azerbaycan Cumhuriyeti Savunma Bakanlığı, Şuşa'da Azerbaycan bayrağının çekildiğini tüm dünyaya ilan etmiştir. Dolayısıyla bu tarihten itibaren Türk dünyasının ve tarihinin incisi olan Şuşa, tekrar bağımsız bir Türk yurdu olmuştur.

Azerbaycan Cumhurbaşkanı hürmetli *İlham Aliyev*'in 44 günlük vatan muharebesi'nde bir gün bile geri adım atmadıklarını ifade ettiği açıklamalarında “ *Şuşa, Azerbaycan halkının kalbidir, hepimiz için kutsal bir yerdir, 44 gün içinde bir gün bile geri adım atmadık. Şuşa'nın kurtarılması Ermenistan ordusunun belini kırmıştır*” ifadeleri 44 günlük vatan muharebesinin adeta özeti gibidir.

Bu süreçte Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı hürmetli *Recep Tayyip Erdoğan*'ın kardeş ülke Azerbaycan'a yönelik yaklaşımları da kayda değerdir. Esasen iki kardeş Türk liderinin ele ele tarihe not düştükleri zaferin adıdır Şuşa. Cumhurbaşkanı Erdoğan'ın da

kalbinin attığı yer olan Şuşa, Azerbaycan Silahlı kuvvetlerinin tarih yazdığı zaferle yine ebedi Türk yurdu olmanın onurunu yaşamıştır.

Kültür merkezi Şuşa, hürmetli Azerbaycan Cumhurbaşkanı Aliyev'in 7 Mayıs 2021 tarihli kararnamesiyle Azerbaycan'ın kültür başkenti ilan edilmiş ve yine Cumhurbaşkanı kararnamesiyle 2022 yılı da Şuşa Yılı ilan edilmiştir.

15 Haziran 2021 tarihinde Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı *Recep Tayyip Erdoğan* ile Azerbaycan Cumhurbaşkanı *İlham Aliyev* arasında imzalanan *Şuşa Beyannamesi* ise kardeş iki Türk devletinin derin köklerle birbirine bağlı kardeşlik duygularının Şuşa'da resmen mühürlenmesidir. Tarihi, siyasi ve kültürel olmak üzere iki kardeş Türk ülkesinin devlet başkanları nezdinde tüm dünyaya ilan ettikleri bu mühür, esasen bir Türklük mühürüdür ve Şuşa'da imzalanmıştır. Şuşa'nın adıyla tarihe geçen bu kardeşlik ittifakı, eşi benzeri olmayan Türkiye- Azerbaycan kardeşlik bağlarının da en üst perdeden bir kez daha ilanıdır.

İşte bu ilandan ilham alan *Akademik Tarih ve Düşünce Dergisi*, hürmetli Aliyev'in ilan ettiği 2022 Şuşa yılında Azerbaycan Kültür Başkenti Şuşa anısına *Azerbaycan Kültür Başkenti Şuşa'nın 270. Yılı Armağan Sayısı* yayınlamayı tarihi bir görev kabul etmiş ve büyük bir heyecanla sayıyı tamamlamıştır. Bu süreçte bizlere destek veren başta Azerbaycan Milli İlimler Akademisi Tarih Enstitüsü nezdinde tüm Azerbaycan Üniversitelerine, Türkiye Cumhuriyeti Üniversiteleri ve değerli akademisyenlerine ve tüm Türk dünyasının bilim ve kültür merkezlerine şükranlarımı sunuyorum.

Bu bağlamda hacmi küçük ama manevi değeri çok büyük olan bu tarihsel sayımız, Şuşa'da vatan olan aziz şehit ve gazilerimize, şanlı Azerbaycan ordusuna, iki büyük Türk lideri, 44 Günlük vatan muharebesinin baş mimarı Azerbaycan Cumhurbaşkanı *İlham Aliyev* ve Türkiye Cumhurbaşkanı *Recep Tayyip Erdoğan* cenaplarına büyük Şuşa zaferinin anısı olarak armağan edilmiştir.

Hakan Yılmaz

Akademik Tarih ve Düşünce Dergisi

Genel Yayın Yönetmeni